

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 7. aprila 1983
Leto XXXV. - Štev. 7
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Enoten nastop tržaških delavcev za gospodarski razvoj in delo

Ta naš Trst je čudno mesto. Pripravljen je ploskati političnem tajniku Liste za Trst, Gianniju Giuricinu, ki se je pohvalil z «edinim političnim rezultatom», in sicer s tem, da je «Lista preprečila naselitev 80 tisoč Slovanov v našem mestu», ni pa naše meščanstvo pripravljeno storiti ničesar, da bi rešili problem delovnih mest. In vendar velja, tudi za Trst, stari pregovor, da «brez dela ni jela».

Kaj smo želeli povedati? Preprosto to: Giuricin se hvali s rezultatom, ki je povsem izmišljen. Najprej je njegova stranka s spretno propagando ustvarila «slovensko nevarnost» ob podpisu osimskih dogovorov in še posebej ob podpisu protokala o industrijskem sodelovanju na meji. Tedaj se je govorilo, da utegnejo osimski dogovori ustvariti nekaj tisoč delovnih mest! Ves Trst je izbruhnil v svetem prastrahu pred «slovensko nevarnostjo», čeprav smo mnogi tedaj ugotovljali, da ta prastrah v resnici ni bil povsem iskren in da se je meščanstvo v resnici balo tudi proletariata, se pravi delavcev, ne glede na njihovo narodnost. Konec koncev je meščanstvo te pojme spretno pomešalo in doseglo zares edini politični rezultat svojega početja: v Trstu so vzadnjih letih odpravili najresnejše produktivne dejavnosti, sedaj pa je v mestu skoraj 2 tisoč delovnih mest manj v enem samem letu. Zdi se, kot da so se nekje zarotili in sklenili, da bodo kršili delovna mesta z ritmom demografskega upadanja mestnega prebivalstva. Brezposelnih je sedaj skoraj 7 tisoč, mladina pa nima skoraj nobene perspektive resne in trajne zaposlitve.

To so, torej, politični rezultati dejstva, da se vprašanje produktivnosti in dela ni postavljalo v ospreje in da se je Trst s svojimi vodilnimi krogi zatekal k lažnemu ekologizmu (se še spominjate Pannelle in njegove zaščite Krasa), oziroma k sanjam o nekakšni «Indiji Koromandiji» za umetnimi mejami brezcarinske proste cone, v kateri bi se stekala med in mleko, kar pa bi morala plačevati rimska vlada z mastnimi dotacijami in podporami.

KPI je vsa ta leta stalno opozarjala na nevarnost propadanja produktivnih struktur, zahtevala je uresničenje skupnih industrijskih pobud s sosednjo Jugoslavijo, terjala je ohranitev in posodo-

bitev državnih industrij, ki so bile in ostajajo temelj industrijske dejavnosti našega mesta.

Pri vsem tem smo marsikdaj ostali osamljeni. Imeli smo podporo delavskega razreda, ki predstavlja v mestu manjšino in torej sam ne more izbojevati pomembnejših rezultatov, če vse prebivalstvo ne razume, da je oblikovanje sodobnega produktivnega gospodarstva (in torej predvsem zaščita obstoječih struktur) skupen interes celotne družbe in ne samo delavskih slojev.

Žal ni bilo tako. V drugih italijanskih mestih so na čelo boja za delo, za investicije, za posodabljanje industrije stopali občinski sveti in župani, vsa politična predstavništva, začeni s parlamentarnimi. Pri nas ne. Na delavskih manifestacijah smo najpogosteje videli okoliške župane, komunistične poslance ali deželne svetovalce, socialiste in pika. Vodilna politična skupina je ves ta čas veslala proti toku, zagovarjala politiko zapiranja delovnih mest in šibitve gospodarskega potenciala, ki ni bil finančnega, bančnega ali drugačnega izvora. Celo razcvit mejne trgovine ji ni šel po godu, saj je bilo tre-

ba pometati za jugoslovanskimi kupci, kajne?

Sedaj so rezultati take politike na dlan. Delo išče v Trstu 6642 ljudi, predvsem mladih. V enem letu je v mestu skoraj 2 tisoč delovnih mest manj, medtem ko je nekaj tisoč delavcev na pragu odpusta, saj prejema dohodke iz dopolnilne blagajne. Stečaji v industrijski coni si sledijo drug za drugim, podjetja odpuščajo delavce, čeprav v manjših skupinah. V gradbeništvu je stečaj velikih podjetij, kot je bila «Porfirio», poslal na cesto nekaj sto zidarjev. V trgovinskem sektorju so poslali na cesto na stotine delavk in delavcev. Med njimi je gotovo veliko število Slovencev, ki so prvi občutili posledice znanih jugoslovanskih restriktivnih ukrepov, saj so bili nekakšni «talci» tržaške gosposke.

Sindikalno gibanje napoveduje za prihodnje dni teden boja za ohranitev delovnih možnosti. Komunisti ga bodo, seveda, podprli, menimo pa, da je prej ko slej potrebno, da se v ta boj vključijo vse aktivne in napredne sile v mestu in okolici. Potrebno je, da množice pritisnejo na politična predstavništva in zahtevajo, naj se Trst reši, dokler je sploh še mogoče rešiti kaj. V nasprot-

nem primeru bo tudi zaman jadikovanje, če bo mladina morala s trebuhom za kruhom v tujino ali v druga mesta, kot v vseh velikih mestih južne Italije.

Potrebno je tudi, da se resno zamislimo v pomen možnosti, ki jih ima naše mesto in z njim vsa naša dežela. Je mar tako nepomembno, da živimo ob meji dveh ali celo treh svetov, na križišču Evrope in Sredozemlja? Povsod drugje na svetu bi to ocenili in vrednotili kot «pozicijsko rento», naravni privilegiji, ki daje mestu in deželi veliko možnosti. V resnici pa je tržaška rasistična in lokal-patriotska miselnost kriva, če vseh danih priložnosti ne znamo izkoristiti.

Pomislimo, naprimer, na osimske dogovore. Res so ponujali rešitev mešane industrijske cone na Krasu, ki ni vzbudila soglasja med ljudmi. Nihče pa se noče resno lotiti vprašanja alternativnih možnosti industrijskega sodelovanja na meji, ki lahko tudi brez oblikovanja posebne industrijske cone na Krasu, omogoči nove oblike produktivnega razvoja in torej tudi tisoče novih delovnih mest.

Pomislimo še, da se že nekaj let borimo za oblikovanje raziskovalnega tehnološkega centra. Ta center ima upravni svet, ima nekaj načrtov, velike razvojne možnosti, v resnici pa životari, ker ni zanj pravega interesa pri krajevnih gospodarskih dejavnostih. In vendar bi tudi področje tehnološke raziskave omogočilo močno zaposlitev kvalificiranih strokovnjakov in drugega osebja.

Pomislimo na milijarde, ki prihajajo v Trst in našo deželo preko ponovnega finansiranja osimskih dogovorov in z zakonom 828, ki poleg popotresne obnove v Furlaniji predvideva tudi investicije za

ohranitev in razvoj delovnih mest. Bojimo se, da bodo tudi ta sredstva izkoriščena slabo in da bo rezultat vedno isti: denar bo pošel, dela pa bo še manj!

Zato je tako aktualno vprašanje, kdo naj sedi pri krmilu in upravlja Trst ter deželo Furlanijo - Julijsko krajino. Če se bo namreč nadaljevala sedanja politična praksa, bodo tudi rezultati isti kot prej. Zaman bo nato jadikovanje in iskanje grešnih kozlov, naj bodo v Rimu, Furlaniji ali v Jugoslaviji. Kajti znana spretnost tržaške politične «elite» je prav v tem, da poiščejo krivce izven svojega okolja. Tako se Cecovini jezi na Furlane, Giuricin na Slovane, Gruber Bencova rohni proti Rimu, vsi skupaj pa plešejo svoj ringa raja z demokristjani, socialisti in drugimi vladnimi silami in

čakajo samo, da bodo volitve mimo, kajti tedaj so umazane igre varnejše, ljudstvo pa naj jih prebavi v letih do drugih volitev.

Gospodarski rezultati vladanja v Trstu in deželi so najboljši dokaz, zakaj je potrebna korenita zamenjava v političnih vodstvih. Volitve za deželni svet Furlanije - Julijske krajine bodo konec junija. Do tedaj naj si volilci zapomnijo predvsem imena strank, ki so sodelovale v vladni koaliciji. Kajti to so stranke, ki nimajo pravice obljubljeni. Predložiti morajo obračun svojega dela. Dotlej pa nas čakajo pomembne etape boja, med katerimi je vsekakor napovedani sindikalni teden mobilizacije vseh delovnih ljudi, ki utegne prerasti tudi v splošen nastop v obrambo mesta.

st.s.

Komunistični poslanci Enrico Berlinguer, Giorgio Napolitano, Antonino Cuffaro, Arnaldo Baracetti, Giulio Colomba in Giovanni Migliorini so podpisali resolucijo s predlogi za rešitev problemov Trsta, ki obvezujejo vlado:

1. da uresniči sklepe za okrepitev proizvodnega sektorja in zaposlitvene ravni, ojači produkcijo v obratih z državno soudeležbo (Tržaški Arzenal, Grandi Motori idr.) predvsem pa da železarni Trni zagotovi alternativno proizvodnjo ter da definira industrijske pobude družbe IRI-Friulia, ki je bila ustanovljena kot nadomestilo ladjedelnice Alto Adriatico

2. da ovrednoti mednarodno vlogo tržaškega pristanišča z uresničitvijo pogojev za njegovo finančno stabilnost kot avtonomna ustanova, ter da se tudi v Trstu in Tržiču izvajajo olajšave, ki jih predvideva rimska pogodba in ki so jih deležna samo pristanišča v Hamburgu in Bremi. Da se določi primerna tarifarna politika za promet po državnih železnicah, da se ojači pomorski promet z dotokom v Trst in da se uresničijo prometne in železniške infrastrukture, ki so bile že financirane

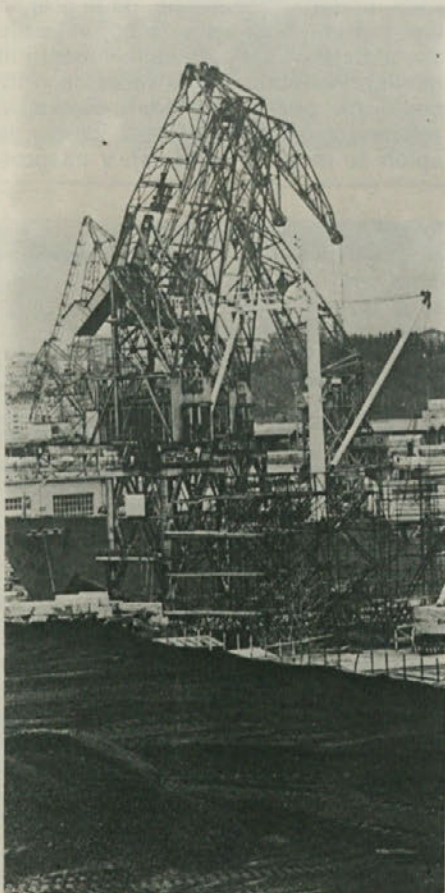
3. da se zavzame za pričetek delovanja centra za tehnološke in znanstvene raziskave z namestitvijo sinhrotrova, da spodbudi sodelovanje javnih raziskovalnih ustanov

4. da pomaga trgovskemu sektorju (ob celem obmejnem pasu in v Gorici) pri premostitvi težav, ki so nastale po znanih varčevalnih ukrepih jugoslovanske vlade, v obrambo delovnih mest in sektorskih struktur

5. da ponovno vzbudi gospodarsko in produktivno sodelovanje s sosednimi državami (Avstrija, Nemčija, Madžarska) predvsem pa z Jugoslavijo, s katero je nujno povečati sodelovanje, da se premostijo krizna obdobja obeh držav z utrditvijo prijateljskih odnosov med narodom

6. da preveri potrebo po razširitvi tudi na tržaško pokrajino (po zakonu 1438/48) raznih olajšav na proizvodnem in potrošniškem področju, ki je v veljavi na Goriškem in da predstavi morebitne modifikacije za Gorico in Trst

7. da skliče v letu 1983 konferenco s prisotnostjo pristojnih ministrov za proračun, javne soudeležbe, za industrijo, prevoze, trgovinsko mornarico, za odnose z EGS in zakladnega ministra, za preverjanje vseh obvez, ki jih je vlada sprejela v korist razvoja Trsta in za nadzorstvo že določenih finančnih nakazil ter za določitev nadaljnjih pobud, ki bodo omogočile odločilen preobrat tržaškemu gospodarstvu.

Kam protivednosti za razlastitve?

V okviru porazdelitve finančnih sredstev iz zakona 828, ki poleg obnove potresnega področja predvideva tudi uravnotežen razvoj za ostala območja naše dežele, je vlada Furlanije-Julijske krajine namenila nekaj milijard tudi kraški gorski skupnosti, ki je bila nosilka (skupaj z ostalimi slovenskimi in strokovnimi organizacijami) bitke naših ljudi proti krivičnim razlaščenjem za gradnjo hitrih cest od Sesljana do dolinske občine. Prispevek, ki predstavlja vsekakor pomembno politično zmago naše skupnosti in je nikakor ne gre podcenjevati, pomeni namreč precedens, kakršnega ne pomnimo vsa povojna leta. Doslej so razlaščenja pretežno slovenske zemlje pomenila nasilen odvzem, kateremu so (pozno) sledile pičle odškodnine posameznim zasebnim lastnikom, medtem ko je bila skupnost prebivalcev skoraj v celoti zanemarjena in oškodovana.

Primerov iz zgodovine je nič koliko. Spomnimo se lahko gradnje begunskih naselij v devinsko-nabrežinski občini in zraven vseh večjih slovenskih vasi na zahodnem Krasu in Opčinah, ali pa gradnje trbiške hitre ceste, ki je na vzhodnem Krasu bistveno pripomogla k uničenju živinorejskega gospodarstva domačega kmeta. Da o razlaščenju za dolinsko-miljsko industrijsko cono ali za nafto-bencino-metanovode sploh ne govorimo.

Tokrat pa je enoten nastop naših ljudi vendarle zalegel. Deželna vlada je bila na skupen pritisk prisiljena podpisati pomembni protokol, ki slovenski manjšini kot posebni družbeni skupnosti priznava, da je bila s politiko razlaščenja oškodovana in da ji zato pritičejo «protivednosti» skupnostnega značaja, poleg, seveda, pravične odškodnine prizadetim lastnikom. V protokolu, ki ga je v imenu naše skupnosti podpisal predsednik vodilnega odbora kraške gorske skupnosti tov. Miloš Budin, z njim pa tudi vsi župani s Tržaškega, je več pomembnih postavk, na katere se bomo lahko sklicevali v nadaljnjem prizadevanju za zaščito naših interesov. Med temi točkami velja vsekakor omeniti obvezo tržaške občine, da bo sredstva za razlaščenja jusarska zemljišča izkoristila v interesu prebivalstva prizadetih krajev. Glede na to, da je dosedanja praksa imela povsem nasprotno predznake, lahko zapišemo, da je to pomembna obveza, na katero bomo morali opozarjati tržaške občinske upravitelje sedaj in tudi v bodoče, ko bodo nastali problemi z urejanjem raziskovalnega središča na vzhodnem Krasu ali če bo Trst dobil jedrski pospeševalnik (sinhrotron).

Koliko denarja je prejela KGS za «pro-

tivednosti» smo vprašali prof. Miloša Budina, predsednika kraške gorske skupnosti.

«Predvsem velja opozoriti, da sedanj izračun ni dokončen. Protokol, ki smo ga podpisali z deželno vlado govori namreč o večletnih finančnih obveznostih. To pomeni, da so sedaj pridobljena ali obljubljena sredstva le prvi letni obroki širšega finančnega načrta. Deželno vlado bomo morali stalno spodbujati, da bo svoje obveze o večletnem finansiranju tudi spoštovala. Trenutno so KGS namenili milijardo lir za družbene in druge strukture, par milijard pa iz skladov zakona št. 828. Pričakujemo si, da bodo sorazmerna finančna sredstva namenjena tudi iz sklada o ponovnem finansiranju osimskega dogovora».

Kaj namerava KGS s tem denarjem, ki je v bistvu namenjen celotni manjšini, iziroma prebivalcem področij, ki so jih prizadele razlastitve?

«Predvsem velja poudariti, da o namembni teh sredstev še rapravljamo in sicer na več ravneh. Gre za razpravo v okviru organov gorske skupnosti, dalje za usklajevanje potreb med posameznimi občinskimi upravami in končno za upoštevanje predlogov strokovnih in drugih organizacij, med katerimi velja omeniti Kmečko zvezo».

So ti organi že posredovali svoje predloge?

«V glavnem, da. Predloge o uporabi sredstev so poslale občinske uprave in kmečka zveza. Prejeli smo tudi predloge tržaške občinske uprave in njenih organov, se pravi rajonskih svetov, vendar

moramo o teh še posebej razpravljati, saj gre — v nekaterih zadevah — krepko onkraj kriterijev, ki smo jih skupno in soglasno določili. Poudariti moramo namreč, da mora biti cilj, s katerim bomo usmerjali te investicije, predvsem ta, da našem človeku vrnemo občutek, da živi na svoji zemlji, v svojem okolju in da stalno izpričuje to svojo prisotnost, tako na kulturni, kakor tudi na gospodarski ravni. Zato med kriteriji imajo vsekakor prednost strukture, namenjene širsi skupnosti in njenim družbenim ter kulturnim potrebam, pa tudi pobudam za razvoj kmetijstva in drugih gospodarskih dejavnosti skupnostnega značaja».

Bi morda omenili katero izmed teh pobud, za katere je bilo doseženo načelno soglasje?

«Predvsem moram poudariti, da se mora o porazdelitvi sredstev in torej o pobudah izreči skupščina kraške gorske skupnosti. V tej fazi lahko torej govorimo samo o predlogih. Zanimivi so, vsekakor, predlogi o prispevkih za gradnjo kulturnega doma v devinsko-nabrežinski občini, za ureditev socialnega centra pri Domju, prispevek za pravilo Tabra, ki je zgodovinski spomenik Krasa in na njem živečih Slovencev, nakup stare kraške hiše Zgoniku, kjer naj bi začel delovati center za komercializacijo kraških vin in podobno. Poudarjam, to so zanimivi predlogi, s katerimi mnogi soglašajo, morali pa jih bomo preveriti z vsemi zainteresiranimi dejavniki in uskladiti tudi finančni načrt glede na večletno obdobje, ki naj ga krijejo sprejete obveznosti».

Nobenih jedrskih raket v Evropi!

Za velikonočne praznike je več kot milijon ljudi demonstriralo za mir in jedrsko razorožitev v Evropi. Še posebej so poudrajali, da nasprotujejo histeričnemu ustvarjanju premoči enega ali drugega vojaško-političnega bloka na področju jedrskih raket (tako imenovanih «evroraket», naj bodo Pershing, Cruise ali SS 20). V manifestacijah, ki so se odvijale v Zahodni Evropi, od siciliskega Comisa do britanskega oporišča Greenham Common, so sodelovali levičarji, verniki, ekologisti, «zeleni alternativci», mladina, ženske, starci — skratka vsi, ki jim je za mir in varnost v svetu, kjer se nevarno stopnjujejo krize in vojna žarišča.

V tem vzdušju se obe velesili - ZDA in Sovjetska zveza, obmetavata s predlogi in protipredlogi glede jedrskega ravnotežja, da je javno mnenje od njih zares pijano in le s težavo razume, kje so meje propagande in do kod sega resnost teh predlogov.

Nismo vojaški strokovnjaki, vendar se ob vsem tem vsiljujejo razmišljanja, za katera mislimo, da jih narekuje zgolj zdrava pamet. Poglejmo, za kaj gre.

1. Javno izkričani predlogi imajo, v mednarodni politiki, skoraj vedno zgolj propagandistične namene. V zgodovini svetovne diplomacije je vedno veljalo, da so se predlogi obešali na veliki zvon samo tedaj, ko je njihov predlagatelj vedel, da so nesprejemljivi ali da jih nasprotna stran ni sprejela na pogajanjih. Tako je najbrž tudi tokrat, saj vsi doslej znani predlogi niso bili predočeni sopogajalcem v Ženevi, kjer teče že dobro leto jalova razprava o jedrskem ravnotežju v Evropi, pač pa izrečeni na

javnih tribunah, predvsem preko sredstev javnega obveščanja. Ni naključje, če jih njihovi avtorji reklamno opremljajo z visokodonečimi naslovi, kot so «opcija nič» ali «mirovna ofenziva». Zato je interes evropskih narodov, da se soočanje čimprej vrne tja, kamor spada, se pravi za pogajalno mizo v Ženevi. Dolžnost evropskih vlad pa je, da svoje «velike zaveznike» prisili, da to storijo čimprej.

2. Obe velesili — Združene države Amerike in Sovjetska zveza — trdita, da je druga stran dosegla strateško premoč in da mora zato nadoknaditi nastale vrzeli. Reagan obtožuje Sovjetsko zvezo, da je strateško ravnotežje kršila z nameščanjem svojih jedrskih raket SS 20, ta pa odgovarja, da je tako le obnovila preje prekršeno ravnotežje.

Pri tem se obe velesili poslužujeta kar se da varljivih podatkov, oziroma načina izračunavanja. SZ naprimer govori o «nosilnih strukturah», ZDA računajo samo rakete (in ne vseh), nobena stran pa ne računa kombinirano, se pravi glede na ofenzivno moč svojih jedrskih arzenalov. Šele ta izračun bi nam povedal, kje je ravnotežje. Žalostno pa je tudi, da je govor vedno le o ravnotežju na najvišji ravni, ne pa obratno.

3. Posebno perfidna in propagandistična je teza ameriškega predsednika Reagana, ki napoveduje ogromne vojaške investicije, v isti sapi pa ponuja raznorazne variante na temo «opcije nič», kjer «nič» pomeni predvsem «nič sovjetskih raket». Vsak razumen človek se, seveda, strinja z «opcijo nič», toda samo če ta pomeni NIČ RA-

KET V EVROPI, NIČ JEDRSKIH KONIC NA ŠIRŠEM EVROPSKEM OBMOČJU. Kajti nerazumljivo in nesprejemljivo je igrakanje z besedami in pojmi, kakor dela Reagan, ko poudarja, da je za tezo «nič novih ameriških raket» v zameno za «nič sovjetskih raket», pri tem pa nikakor noče upoštevati obstoja 162 britanskih in francoskih jedrskih raket, ki so usmerjene na SZ in države varšavskega pakta. Reagan poudarja, da so te rakete «domače», torej evropskih držav in da imajo te države pravico do lastne oborožitve. Tej tezi pritrjujeta tudi britanska konzervativna in francoska levičarska vlada (vključno z ministri KP Francije). Poudariti pa velja, da bi to stališče bilo načeloma sprejemljivo samo, če bi mednarodna javnost priznala tudi SZ status «evropske države», ki ima pravico do lastne jedrske oborožitve. To je tudi smisel predloga Jurija Andropova, ki je dejal, da bi SZ bila pripravljena skržiti število svojih jedrskih raket na 162, kolikor jih pač imata Francija in Velika Britanija. (Resnici na ljubo je tudi sovjetski predlog nekoliko presplošen, saj ne pove, ali gre za rakete ali za jedrske konice. Sovjetske SS 20 imajo vsaka po tri jedrske konice!). Poleg tega pa sovjetski viri ne povedo, kam bi SZ spravila odvečne rakete. Če bi jih ne uničila, ali spravila samo na druga strateška prizorišča — v Azijo, na kitajsko mejo, na Srednji Vzhod, bi verjetno imel predlog manjšo moč. Seveda pa bi moral izračun, v tem primeru, preiti na drugo postavko, k globalnim strateškim pogajanjem, saj ima SZ okoli svojega ozemlja celo mrežo ameriških jedrskih oporišč na Hokaidu, na otoku Diego Garcia, v Pacifiku in Indijskem oceanu. To pa je, za sedaj, vprašanje, ki se ga ne bomo dotikali.

4. Končno velja še zadnje razmišljanje prisotnosti jedrskega orožja v Evropi. Preprostem človeku s ceste je prav vseeno, če bi moral umreti zaradi sovjetske, ameriške, britanske ali francoske jedrske bombe. Prav tako mu je vseeno, če mu ta bomba prileti na glavo s kopenske rakete, s podmornice ali pa jo je odvrigel strateški bombnik. Tudi tu Reagan vara javno mnenje, saj nikakor noče diskutirati o jedrskih raketah, ki so na ameriških podmornicah v Sredozemlju in v severnih morjih, na letalonosilkah ali na več sto strateških bombnikih. Seveda, tudi SZ ima podmornice in strateške bombnike, zato pa je potrebno, da so pogajanja globalna.

5. Tragična je zadnja ugotovitev: potencialne žrtve nimajo pri tem nobene besede. To pomeni, da Evropa, ki naj bi bilo prizorišče jedrske katastrofe in spopada med velesilama, nima besede na pogajalnih mizah, kvečjemu lahko vpliva v okviru obstoječih vojaško-političnih blokov. V vzhodnem taboru se oglašča edino Romunija, ostale države previdno molčijo in kimajo vsakemu sovjetskemu predlogu. Na Zahodu pa ni nič boljše, nasprotno, s samostojnimi

stališči se oglašajo le nekatere manjše države (n.pr. Nizozemska ali Danska), ostale pa le kimajo Reaganu in se pred njim tresejo. Skrajni čas je, ko bi se morale evropske vlade odzvati pozivu milijonskih množic pacifističnih demonstrantov in zahtevati od ZDA, naj sedejo za mizo pogajanj, Reaganu pa svetovati, naj ne zastruje hladne vojne in tekme v oboroževanju s svojimi futurističnimi programi globalne oborožitve do 21. stoletja.

6. Pogajanja v Ženevi se morajo premakniti z mrtve točke, tega pa si ne moremo pričakovati, če bosta velesili skrbeli zgolj za propagando v čakanju 31. decembra 1983, ko naj bi v Evropi začeli nameščati ameriške rakete Pershing in Cruise. Zato se širi zahteva, ki sta jo osvojila kongres KPI, pa tudi tajnik socialistične stranke Craxi, naj bi evropske vlade odložile operativno fazo nameščanja raket na lastna ozemlja do zaključka ženevskih pogajanj. To naj bi dalo pogajalcem čas, da se sporazumejo, obenem pa evropskim vladam večjo pogajalno moč. V nasprotnem primeru lahko zares verjamemo pesimistom, ki menijo, da bo Reagan vsak mesec izdelal nov mirovni predlog, za katerega bo vnaprej vedel, da ga bo Andropov odklonil in to do konca leta, ko bo dosegel

svoj glavni cilj: ameriške premoči v Evropi.

Nam, resnici na ljubo, nikakor ne gre ne za premoč ZDA, niti za premoč SZ. Najraje bi videli, če bi uspelo vsem lju-

dem dobre volje preprečiti tekmo v oboroževanju, ki utegne spraviti na kolena razvite in nerazvite in bistveno prispeva k tragičnemu obračunu smrti zaradi lakote.

Odbornik Agnelli nas ne pozna

Socialistični odbornik za kulturo v tržaški občinski upravi, profesor Arduino Agnelli, je res čuden tič. Zanj pravijo, da je še najbolj vnet pristaš melonarske uprave v Trstu in se sploh ne zmeni, ko letijo nanjo kritike, tudi iz socialističnih vrst, katerim (vsaj formalno) pripada zadnjih nekaj let. O njem so krožile razne govorice. Med njimi je najbolj znana ta, da so se dogovarjali, kako bi komunistom odvzeli mesto enega senatorja, Trstu pa dali enega več z glasovi melonarske baze. Ta kandidat je bil, kajpak, naš prof. Agnelli, ki naj bi bil na političnih volitvah nosilec skupne liste med LpT, socialisti in drugimi laičnimi skupinami.

No, iz te moke ni bilo kruha. Zato pa se prof. Agnelli proslavlja s svojimi pobudami v okviru tržaške občinske uprave. Svojo naklonjenost Slovincem je dokazal že nekajkrat. Naprimer, ko so Prosekani in Kontovelci zahtevali poimenovanje svoje slovenske šole po Ivanu Regentu. Stvar je obtičala v tržaškem občinskem odboru, ki ima sicer zgolj posvetovalno vlogo. Zmenili so se namreč, da bodo o stvari sklepali soglasno, češ da je »zelo važna«. No, soglasja seveda niso dosegli. Prof. Agnelli pa je med sejami občinskega sveta duhovičil s tezami o recipročnosti, češ da bo Prosek dobil šolo po Regentu samo tedaj, ko bodo v Piranu ugodili njegovim predlogom o poimenovanju tamkajšnjih italijanskih šol.

Zaman smo mu skušali dopovedati, da je italijanska skupnost v Istri samostojna pri izbiri imena osebnosti, po katerih poimenuje lastne šole in da zahtevamo enako tudi mi.

Zadnja pogruntacija nadebudnega odbornika melonarske uprave je bil kulturni program za letošnje poletje. Reči moramo, da je bil še kar napreden, saj je vseboval med drugim tudi simpozij o pomembni osebnosti tržaške levice, kot je bil pokojni dr. Bruno Pincherle. No, prav nanj smo se spomnili med sejo občinskega sveta, ko smo Agnellijev program zavrnili. Kajti prepričani smo, da bi tudi Pincherle glasoval proti, ker je mrzil vsako obliko podcenjevanja ali zapostavljanja Slovencev. Agnelli pa je v svoj program nasul vse mogoče pobude, med katerimi tudi hvale vredno vrsto skupnih pobud z nemškimi Göthe Institut, s tržaškim stalnim gledališčem in drugimi mestnimi kulturnimi dejavniki. Predlagal je celo prikaz kinematografije sosednjih narodov, ki so — kot vsi vemo — Avstrijci, Madžari, Čehi in Poljaki. Ko smo ga opozorili, da pač nekdo tu manjka (mislili smo namreč na Slovence), je Agnelli kar pokal od jeze. Slovence je pač upošteval v svojem programu in še kako: napovedal je namreč »rock« koncert, na katerem bi sodelovale tudi jugoslovanske glasbene skupine. Jugoslovanske, slovenske... saj je vseeno.

KPI je zahtevala na seji občinskega sveta, naj Agnelli umakne svoj predlog programa (konec koncev je zanj že zaprosil deželni prispevek), da bi ga v komisiji ustrezno popravili. Mi smo, naprimer, predlagali, naj v njem upošteva Slovence v Trstu pa tudi one v Sloveniji. Nič. Agnelli se je sklonil k Cecoviniju, kratko posvetovanje je izcimilo ostro odklonilno stališče: »Zaupajte mi, pa bom že sam popravil program«. No, Agnelliju res ne kaže zaupati, ko gre za take stvari. Mačke v žaklju pa tudi nismo bili pripravljene kupiti. Glasovali smo proti sklepu, ki je propadel, saj ni prepričal nikogar, ne na desni, ne na levi. (Čudi nas, mimogrede povedano, zadržanje prof. Lokarja, ki je v imenu SSK obžaloval ta prezirljiv odnos do Slovencev, nato pa podprl Agnellijev sklep s svojim glasom. Videli bomo, če mu bo Lista za Trst s socialističnimi zavezniki vrnila uslugo in izvolila kandidata SSK v gradbeno komisijo, kar odlaša že nekaj tednov).

Sklep je bil torej razveljavljen. S tem pa ni vsega konec. Občinski odbor in z njim tudi odbornik za kulturo imata namreč možnost, da oblikujeta nov sklep in nov program. Če bo sestavljen demokratično in bo zares prikaz tržaške kulturne stvarnosti z vsemi njenimi komponentami (in torej tudi slovensko), ga bomo podprli. O tem ni nobenega dvoma.

PREJELI SMO

Cilji in obveze bazovske sekcije

V Bazovici se je 18. januarja odvijal sekcijski kongres KPI. S tega kongresa smo tovariši odšli s trdnim namenom, da se reorganizira delo sekcije, ki je v vseh teh letih sicer delovala, vsa organizacija pa je bila prepuščena redkim, požrtvovalnim tovarišem. Drugi tovariši v vasi so sicer bili aktivni, so pa svoje delovanje usmerili in osredotočili izključno v kulturno-prosvetno, športno ali gospodarsko društvo. Premalo smo polagali važnost življenju v sekciji. Odločno premalo smo bili tovariši prisotni v vaškem življenju kot taki. Če smo pa le bili nismo bili zmožni organizacijsko poseči v problem in ga rešiti. Premalo smo bili med ljudmi in zato tudi nihče ni vedel, da obstojamo. Zato se je večkrat zgodilo, da so druga vaška društva in organizacije kar enostavno spregledale našo sekcijo. Včasih se je to storilo tudi namerno. Skratka, naši tovariši so vselej nastopili kot posamezniki, nepovezani med seboj.

S tem smo že nekako nakazali naloge in cilje, ki si jih moramo kot tovariši zadati v bodoče. Kot sekcija moramo skupno nastopiti, ne smemo pa pozabiti, da delamo v korist družbe. Vsi si moramo prizadevati, da se medsebojno vzgajamo v duhu pravičnih in poštenih idealov, za izgradnjo pravičnejše družbe, za socialistično preobrazbo gospodarstva, tudi na najmanjšem slovenskem področju, kakršno je naše, ki je izpostavljeno nenehnim razlastitvam. Dolžnost tovarišev v sekciji je, da se redno sestajamo ter kritično preverjamo rezultate našega dela, vpoštevajoč seveda tudi zunanje ocene. Tako bomo imeli možnost širše obravnave in globlje analize posameznih problemov na našem področju. Imeli bomo priliko trezne diskusije in razjasnitve nekaterih žgočih političnih tem.

Vloga vsakega posameznega tovariša je v tem trenutku zelo važna in njegov doprinos pri uresničevanju družbene preosnove je odločilne važnosti. Njegovo delo pa postane nepomembno in ves trud je zaman v trenutku, ko za sabo nima nikogar, ki bi ga podprl in skupno nastopil. To je važno za tiste tovariše, ki sedijo v rajonskem svetu. Zato je važno, da se skupaj z vaško skupnostjo izdela program in skupno nastopi. Le tako bomo lahko izkoristili pravico, ki jo imamo in tudi nekaj dosegli. Pereč problem ostaja še vedno mlad človek. Važen cilj, ki si ga je zadala sekcija v Bazovici je ta, da se čimbolj približa mladim in se v večji meri posveti njihovim problemom ter da njihovo zanimanje vskladi z delovanjem sekcije.

Poziv ANPI - VZPI ob 40. obletnici osvobodilne vojne

Vsodržavni svet ANPI-VZPI, ki se je sestel v palači Palazzo Vecchio v Firencah 18. in 19. marca 1983, opozarja, da je italijanski narod v težkih trenutkih nacionalnega življenja znal vedno izoblikovati svojo misel in dejavnost, da bi se ponovno dvignil in napredoval: tako je bilo 8. septembra 1943; od poraza do zmage 25. aprila.

Odrpniško gibanje je odprlo pot demokraciji in Republikanski ustavi, ki sta omogočila velik gospodarski in socialni napredek ter povdignila Italijo, uničeno od fašizma in vojne, na raven ene najbolj razvitih držav v svetu. Ta proces se je odvijal skozi srdite boje, ki so zabeležili široko ljudsko sodelovanje.

Ob 40. obletnici Odrpništva je nujno potrebno napraviti obračun ter si izprašati vest, da bi še enkrat našli sredstava in moči, da bi pregnali sovražnike, našli pot iz krize, ozdravili in obnovili ustanove ter ubranili mir.

Moralno vprašanje se postavlja v vsej svoji dramatičnosti, a vsodržavni svet ANPI-VZPI se obrača na parlament, na stranke in družbene sile, v svrhu izvajanja zakonskih sredstev, nadzora in neobhodnega pravičnega ravnanja, da bi tako vrnili ustanovam njihovo vlogo ter potreben prestiž in bi tako spet pridobili zaupanje državljanov.

Boj proti terorizmu, mafiji, kamori, prikritemu in izven ustavnemu oblastništvu se mora nadaljevati in postati množična stvarnost. Politične sile,

ki so bile pobornice Odpora morajo končno nuditi Italiji točno začrtan gospodarsko - socialni program, ki je neobhodno potreben za premostitev težav sedanjega težkega trenutka.

ANPI - VZPI ostaja še stalno pozoren na izredno hudo vprašanje jedrske in konvencionalne razorožitve, glede katerega morajo ljudska gibanja vplivati na italijanski parlament in na vlado, da bi se odločno zavzela ter dosegla konkretne rezultate v namen zajamčenja miru v svetu.

Štiridesetletnica Odpora ne bo retorična slovesnost, temveč demokratično preverjanje, ki bo črpalo svoje sokoje iz vrednot osvobodilnega boja, da bi se tako odločno sproprijelo z današnjimi problemi.

Vsodržavni svet ANPI - VZPI se skupaj z borčevskimi združenji obvezuje, da bo podvojil svojo dejavnost v prid državnim ustanovam. Obrača se na vlado, krajevne ustanove, sredstva javnega obveščanja, dejavnike na področju šolstva, kulture in dela, da bi pri tem sodelovali ter učinkovito doprinesli svoj prispevek pri stotinah manifestacij v vseh deželah, pokrajinah in občinah. Te bodo morale nuditi učinkovit moralni kulturni in politični prispevek, posebno v prid novih rodov, v svrhu demokratičnega preporoda Italije.

Firence, 19. marca 1983

Vsodržavni svet
ANPI - VZPI

OB 90-LETNICE ROJSTVA PESNIKA IGA GRUDNA

Devinsko nabrežinska občinska uprava je sklenila poimenovati glavno cesto, ki pelje skozi Nabrežino, po pesniku Igu Grudnu ob 90-letnici njegovega rojstva. Mnogo je razlogov, ki so vplivali na to odločitev. Predvsem gre za velikega zaslužnega domačina, ki je s svojimi lepimi pesmimi opeval naše kraje in ljudi, med temi še posebej nabrežinske kamnarje, kmete in ribiče. Veliko svojih stvaritev je posvetil šolski mladini. V svojih pesmih je opozarjal nas zamejske rojake naj vztrajamo v boju za narodnostne pravice in naj čuvamo zemljo, kjer počivajo naši deda, ker brez nje se ne bomo ohranili.

Iga Grudna zelo cenimo, ker je bil vseskozi antifašist in velik domoljub. Najbolj se je izkazal, ko se je v najtežjih časih naše zgodovine opredelil za OF. Med italijansko okupacijo Ljubljane, kjer je dolga leta živel in delal, je pogumno branil pred okupatorskim sodiščem obtožene aktiviste OF in komuniste. Hvaležno se ga spominjamo kot pristaša in sodelavca v «Društvu prijateljev Sovjetske Zveze» že za časa stare Jugoslavije.

Zaradi njegove napredno-socialne opredelitve in sodelovanja z OF je bil pesnik Igo Gruden preganjan od okupatorja, kar je najbrž vplivalo na njegovo prerano smrt, ko je bila njegova pesniška ustvarjalnost še obetajoča. Pred 35. leti smo s pesnikovo smrtjo izgubili občutljivega borca za narodnostne pravice, na katerega bomo mi slovenski Primorci vedno zelo ponosni.

Albin Škerk

V nedeljo 10. aprila, ob 11. uri priredi občinska uprava v Nabrežini slovesno poimenovanje glavne ceste skozi Nabrežino po Igu Grudnu.

PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so prispevali:

Karlo Godnič, Nabrežina, 9.000 lir
Legiša Josip, Praprot, 4.000 lir
Gabrovec Palmirino, 9.000 lir
Lojze Pirč, Salež, 4.000 lir
Sandor Tence, Križ, 4.000 lir
Kuret Rino, Boljunec, 4.000 lir
Klun Drago, Boljunec, 4.000 lir

Namesto cvetja na grob tov. Maria Sirka, daruje Viktorija Kodrič, 10.000 lir
Člani upravnega odbora Ljudskega doma v Križu darujejo 40.000 lir v spomin na tovariša Maria Sirka.

Namesto cvetja na grob tov. Maria Sirka darujeta Ančko in Lučana Tence 15.000 lir

V spomin na dragega moža in očeta Maria Sirka darujejo žena Pierina in hčerki Milena in Tanja 30.000 lir

Bratje in sestre tovariša Maria Sirka darujejo v njegov spomin 50.000 lir

Aktualnost kritike stalinizma

nadaljevanje iz prejšnje številke

Za dokaz na račun tega, kako daleč sega ta protislovnost, je že nekaj mesecev po izidu Boffove knjige na nenavaden način poskrbel Enver Hoxha: v času, za katerega je značilno prav kritično odrekanje Stalinu in stalinizmu, je Enver Hoxha povedal, da so »albanski komunisti« na svoj stalinizem ponosni...

Dandanes se je še vedno težko orientirati med mnogimi teorijami in konceptualnimi pristopi, ki naj bi pojasnili stalinizem kot stopnjo razvoja prve dežele socializma na svetu, pa tudi kot pojav, ki je imel globok vpliv na mednarodno delavsko gibanje. Ta težava izvira posebej še iz dejstva, da se je tisti proces, ki ga je na 20. kongresu KPSZ začel Hruščov – pri čemer je na tej ravni manj pomembno, ali je to storil, ker mu je tako ustrezalo v boju za oblast, ali pa so ga vodili višji etični nagibi – kmalu tudi zaustavil. Sovjetska uradna interpretacija predstavlja dandanes eno od tistih interpretacij, ki se opirajo na osnovno zamisel o kontinuiteti: Stalin je bil le epizoda, voditelj, ki je kršil načela socialistične zakonitosti (čistke) in ki ni spoštoval leninskega načela o kolektivnem vodstvu (samodržstvo in koncentracija absolutne oblasti v Stalinovih rokah), pri čemer pa te njegove napake niso v ničemer spremenile osnovne zgodovinske vloge sovjetske komunistične partije. Črta, ki vodi od Marxa in Engelsa preko Lenina v današnji čas, s Stalinom ni bila pretrgana.

Takšna redukcija obračuna s stalinizmom je v SZ kajpada hitro zožila manevrski prostor za resnično analizo fenomena Stalin in spriči tega Sovjetska zveza po takoiimenovanem obračunu s Stalinom še zdaleč ni podobna – gledano na politični ravni – Sovjetski zvezi, kakršno je zapustil Lenin. Med zapisniki kontinuitete pa obstaja še tretja interpretacija kontinuitete, tokrat kontinuitete stare Rusije: po tej naj bi stalinizem v resnici zrasel iz zmagé vsega tistega, kar je predstavljala tradicionalna Rusija, nad oktobrsko revolucijo. Po tej interpretaciji naj bi bilo zatorej leto 1971 le interval v kontinuiteti, ki sega od Nikolaja II. in morda celo od Petra Velikega do današnjih dni, oktobrska revolucija naj bi bila tujek v tej kontinuiteti, Stalin in stalinizem pa vračanje k njej. Zanimivo je, da je skozi takšna očala na sodobno Sovjetsko zvezo gledal tudi de Gaulle (Mémoires de guerre), ki je precejšen del svojih argumentov črpal iz načina mobilizacije vseh sovjetskih rezerv za boj proti Hitlerjevimi vojskam v drugi svetovni vojni, mobilizacije, ki je potekala v znamenju velikega vračanja k vrednotam (nacionalističnim) ruske zgodovine (ko je Aleksej Tolstoj pisal svojega Petra Velikega, je skušal carja iz konca sedemnajstega in začetka osemnajstega stoletja prikazati kot okrutnega nasilnika; na Stalinov ukaz je moral pristop spremeniti in Petra Velikega je predstavil kot velikega reformatorja, ki je ustvaril veliko Rusijo – in Stalin se je očitno močno identificiral s to predstavitvijo).

Revolucija, tradicija, stalinizem

Med poglavitnimi duhovnimi očeti tega pristopa so bili ljudje iz prvega vala emigracije po letu 1917 (zunanji minister prve začasne vlade iz leta 1917 Pavel Miljukov, vodja ustavnih demokratov), pri čemer je analiza, ki je krenila po tej poti, brez dvoma upravičeno opozorila na vlogo – ali breme – ki jo predstavlja za novo sovjetsko državo tradicija v vseh svojih razsežnostih. Vendar pa ta teorija ni upoštevala vseh velikanskih socialnih sprememb, ki so se sprožile po oktobrski revoluciji, socialne dinamike, ki je nosila mnoga znamenja nasilnosti, ki pa je bila tako silovita, da jo je moč morda primerjati le še z ameriško v drugi polovici minulega stoletja. V zadnjih letih so sami pripadniki te šole – med njimi Tucker in Lewin – odkrili njene omejene spoznavne možnosti, prvič zato, ker dejansko ne upošteva dovolj socialnih procesov, do katerih je prišlo v SZ po revoluciji, drugič pa zato, ker se obeša izključno na koncept ruskega nacionalizma (ki ga povezuje z nastankom stalinizma), pri tem pa preze eno od zelo pomembnih dejstev, ki so botrovala formiranju stalinizma – dejstvo, da je stalinizem v veliki meri pognal iz obračuna med Stalinom in novim birokratskim slojem, ki ga je zbral okoli sebe, na eni strani, ter tistim slojem revolucionarjev, ki so doživeli revolucijo v prvi osebi in ki so bili poglavitna žrtev Stalinovih čistk na drugi. Tudi ta pristop zatorej vsebuje elemente, ki mu zapirajo pot k bistvu problema. Ker išče korenine Stalina v ruski nacionalni tradiciji, so ta pristop napadli ruski nacionalistični protistalinistični avtorji, kot je npr. Solženicin).

Še manj je v ta namen primerna totalitarna šola, ki se je posebej uveljavila na Zahodu proti koncu štiridesetih let. Gre za šolo, ki za osnovne kriterije jemlje nekatere značilnosti državne in politične strukture – izhajajoč pri tem iz neprizivnega stališča, da je kriterij popolnega političnega sistema sistem meščanske strankarske parlamentarne demokracije – ter po tej poti izenači nacistično Nemčijo s Sovjetsko zvezo. Tudi glede te šole je brzkone dovolj razumljivo, da se je posebej razmahnila sredi hladne vojne in njena brzkone edina zasluga je, da je zelo grobo opozorila na problem demokracije in svobode v socialistični državi. Političen izraz te šole je bil ameriški predsednik Truman, ki je leta 1947 izjavil: »Med totalitarnimi državami ni nobene razlike. Prav nič me ne briga, ali so nacistične, komunistične ali fašistične.« Ta šola je sicer veliko analizirala politične procese v Sovjetski zvezi, toda bistvenega prispevka k odkrivanju srži stalinizma ni mogla dati. Pač pa se je zelo uveljavila v vsakodnevem političnem izrazoslovju, posebej v ZDA, kjer je oznaka »totalitar« še vedno zelo udomačena, čeprav so se morale ZDA spriči svojih političnih interesov identificirati s prenekaterim totalitarizmom. Najnovejši izhod iz takš-

29. aprila so v Križu pokopali tovariša Maria Sirka, bivšega partizana, vestnega delavca in aktivnega tovariša krajevne sekcije KPI.

Tržaška federacija KPI in uredništvo Dela izrekata družini in svojem najgloblje sožalje.

Komunist

ne zadrege je ponudila ameriška predstavnica v OZN Jean Kirkpatrick, ki je med obiskom v Čilu govorila o »avtoritarni demokraciji« Pinocheta...

Stalinizem – zastoj v razvoju?

Med šolami, ki so dale brez dvoma pomemben prispevek k dojetanju fenomena stalinizma, je tudi šola razvoja. Razvijala se je ob proučevanju gospodarskih sprememb in družbene dinamike, ki so bile značilne za prvo fazo sovjetske industrializacije (1930–1940). Stalina naj bi rodila predvsem potreba po hitrem razvojnem skoku, ki je terjal avtokratsko in centralistično organizacijo, pri čemer pa – ob vseh zaslugah, ki jih ima – ta šola, podobno kot prenekateri druga, pozablja na celo vrsto drugih procesov, ki so spremljali nastanek stalinizma.

Med prvimi, ki so se začeli ukvarjati s stalinizmom kot zgodovinskim in političnim pojavom, je bil Trocki. Trocki se je že v prvih porevolucionarnih letih zapletel v razprave na račun »termidorja« v oktobrski revoluciji: posebej NEP (novo gospodarsko politiko, ko jo je Lenin začel uvajati leta 1921) je del boljševiskega revolucionarnega kadra sprejel kot odmik od strogih razrednih kriterijev revolucije, kot popuščanje pred pritiskom kulštva in kapitalizma. Po analogiji s francosko revolucijo se je zgodilo, da je ta del partije začel Lenina dolžiti, da odpira vrata protija-kobinski reakciji, da ustvarja pogoje za »termidorsko degeneracijo«. Polemike so se obnovile v letih 1926 in 1927, ko so kot družbenega nosilca te reakcije začeli predstavljati mestno in podeželsko buržoazijo (nepmane in kulake), povezano z državno birokracijo. Del tega zavezništva – kulake in nepmane (prekupčevalce) – je Stalin do leta 1930 uničil. Vendar pa je teza o stalinizmu kot »termidorski reakciji« ostala, vendar malce spremenjena. Trocki jo je zagovarjal v svoji slovitosti – in razvpiti – knjigi *Izdana revolucija*, v kateri je stalinizem predstavil kot neke vrste termidorsko reakcijo, pri čemer pa se je – za razliko od mnogih sodobnikov – trudil, da bi tega tako težavnega problema ne poenostavljaj in je bil med prvimi, ki so se uprli misli, da bi bila med boljševizmom (Marx, Engels) in stalinizmom neposredna zveza. »Kajpada je res, da je stalinizem pognal iz boljševizma;« je napisal leta 1938, »vendar pa ni pognal logično, marveč dialektično: ne kot revolucionarna potrditev, marveč kot termidorska negacija.« Trocki je bil med prvimi, ki je skušal analizirati vlogo birokracije kot enega od nosilnih elementov stalinizma, vendar pa je v njej videl sloj, katerega usoda ne more biti ločena od usode delavskega razreda, se pravi sloj, katerega obstoj je odvisen od osnovne proletarske narave države. Zato ne glede na svoje razmišljanje o stalinizmu kot degeneraciji revolucije nikoli ni podvomil v to, da ostaja sovjetska država država delavcev, čeprav se je – podobno kot Lenin – zavedal, da gre za abstrakcijo, ki dobi pravi pomen šele, če dobi delavski razred povsem otipljive pravice kot hegemon v svoji državi.

Zato se je tudi izrecno zavedal najbolj osnovnega od vseh stalinističnih protislovij: da je delavski razred z revolucijo osvojil oblast, ker je s tem postavil temelje novega družbenega reda, da pa je hkrati ostal podrejen, ker ni dobil politične oblasti in ker je ostal v pogojih meznega dela. Vendar pa velja še enkrat povedati, da Trocki sovjetski državi kljub stalinizmu nikoli ni oporekal osnovnega proletarskega značaja in tudi ni kriv za tiste, ki so se sklicevali kasneje na njega in ponujali

teorije o »oblasti menažerskega razreda« ipd. (sem sodi Djilas s svojim »novim razredom«).

Giuseppe Boffa, ki je avtor zanimivega pregleda zgodovinarskih »šol«, ki so se ukvarjale s stalinizmom, je v svojem delu izjemno visoko ocenil prispevek jugoslovanske teorije (in prakse) pri analizi fenomena stalinizma. Gre za jugoslovansko kritiko stalinizma, ki da je »izraz, resda ekstremen, sodobnega in bolj splošnega pojava, to je etatizma«. Teoretično razglabljanje, ki traja zdaj že tri desetletja, je spremljala samoupravna družbena praksa, ki je stvarno ukijanje tistega etatističnega odnosa, na katerem lahko počiva stalinizem. Ko Boffa govori o jugoslovanskem prispevku k analizi stalinizma, pravi med drugim takole: »Jugoslovanske analize so bile pomembna spodbuda tudi za marksistično misel v drugih deželah, ki je iz tega dobila pospešek za to, da posveti novo pozornost problemom sodobne družbe.«

Če je sploh moč na kratko opisati osnovno izhodišče jugoslovanskega pristopa k analizi zgodovinskega fenomena stalinizma, potem je ta osnovni kriterij brez dvoma lahko le položaj delovnega človeka v socialistični družbi. Takšen teoretični pristop se ne opira le na humanistično bistvo Marxovega sporočila, kajti tudi sporočilo drugih socialistov ali socializmov je bilo predvsem humanistično, toda žal praviloma tudi utopično; opira se zato na to humanistično sporočilo in hkrati na Marxovo analizo »kapital-odnosa« ter na njegovo revolucionarno zanikanje, preseganje tega odnosa. Medtem ko je zatorej delavec proizvajalec v kapitalizmu samo eden od elementov proizvodnje ter je zato izenačen s proizvodjalnimi sredstvi in predmeti dela v enotnem produkcijskem procesu, ki ga obvladuje kapital, ker ima monopol nad proizvodjalnimi sredstvi, naj bi bila proletarska revolucija tisti prevrat, ki ukinja zasebni monopol nad proizvodjalnimi sredstvi tako, da ta sredstva podružblja, v tem procesu pa se delavec proizvajalec iz proletarca in »elementa proizvodnje« spreminja v subjekt, nosilca družbeno-ekonomskih razmerij, ki naj jih obvladuje tako, da sam razpolaga z ustvarjenim presežnim produktom in še več, da združen s sebi enakimi obvladuje družbeno produkcijo in reprodukcijo. Proletarec, ki je z revolucijo postal subjekt zgodovinskega procesa, naj bi po revoluciji s takšnimi razsežnostmi svojega družbenega in političnega položaja subjekt zgodovinskega razvoja tudi ostal. Prav potiskanje delavca proizvajalca nazaj v položaj meznega delavca ter nastajanje sloja državne in partijske birokracije, ki si v imenu delavskega razreda prilasča pravico do odločanja o družbeni produkciji in reprodukciji, delavca samega pa odriva nazaj med »faktorje proizvodnje«, je tisto najbolj splošno, kar tiči za stalinizmom posebej, nasploh pa za vsemi tistimi procesi, v katerih – v različnih oblikah – birokratski sloj odriva proizvajalca od odločanja, pa naj gre za odkrito odrivanje ali pa za ustvarjanje paralelnih »linij odločanja«, ki se skrivajo pod sicer demokratično zasnovanimi družbenimi organi.

Stalinizem je spričo tega v jugoslovanski analizi, ki je bila še posebej plodna v desetletju po objavi resolucije infombiroja (1948), predvsem deformacija (in sicer birokratska demoframacija) temeljnih znanstvenih izhodišč marksizma. Jugoslovanska teorija nikoli ni mogla privoliti v zelo poceni tezo, da je bil Stalin le izpuščaj na sicer zdravem telesu, marveč je stalinizem obravnavala kot izraz globlje zakoreninjene družbene patologije. Vendar pa je pri tem upoštevala tudi posebne zgodovinske okoliščine, ki so spremljale ok-

tobrsko revolucijo, dejstvo, da je do revolucije prišlo v deželi, kjer se je kapitalizem šele začel razvijati in je bil sloj proletariata maloštevilni, kjer je bila maloštevilna – ter v revoluciji ter protirevoluciji še dodatno razredčena – tudi revolucionarna partija, in kjer se je kapitalizem pred revolucijo začel razvijati predvsem kot državni kapitalizem, ter hkrati tudi v deželi, kjer je k utrjevanju Stalinove oblasti prispevala tudi zunanja osamitev, v katero je bila potisnjena Sovjetska zveza prva leta svojega obstoja. Vsi ti elementi so namreč predstavljali tiste stihijne elemente, ki so ustvarjali pritisk v prid koncentraciji oblasti v rokah ozkega vrha državno-partijskega aparata, pri čemer je bil Stalin tisti, ki je tej stihiji pomagal tako, da je v čistkah v letih 1936 do 1939 likvidiral (ob mnogih drugih) ves tisti boljševiski kader, ki se je bil ali bi se bil zmožen tej stihiji upreti ali pa se je bil upiral. V tem smislu bi o stalinizmu brez dvoma lahko govorili kot o posledici stihije v razvoju socializma, kot o usodni odsotnosti tiste subjektivne sile, ki bi morala revolucijo nenehno reševati pred birokratsko uzurpacijo in jo tudi pravočasno rešiti. Prav zaradi nenehne potrebe po obrambi pred to uzurpacijo pa je analiza stalinizma slej ko prej tudi potreba današnjega dne. Pri čemer pa bi veljalo pripomniti še to, da se je jugoslovanska analiza stalinizma ves ta čas prepletala z družbeno prakso, ki se je izražala tako v samoupravljanju kot tudi – na zunaj, kajti stalinizem je imel tudi svoje mednarodne razsežnosti – v neuvrčenosti.

Pri tem pa ob obletnici Stalinove smrti ne bi smeli mimo drugega, zgodovinsko še bolj pomembnega področja, na katerem se je začel obračun s Stalinovo dediščino, še preden je Stalin sploh umrl. Še preden je napočil tisti 5. marec, je s Stalinom začela obračunavati zgodovina, ki ne prenaša shem. Revolucije so zmogle tam, kjer jih Stalin ni hotel videti in kjer so nastajala široka demokratična zavezništva proti njegovi volji. Etatizem »realnega« socializma, ki potiska delavski razred nazaj v vlogo objekta, v predmet zgodovine, je moral naskakovati delavske barikade v letih 1956, 1968, 1970 in 1980. Že dve desetletji se nikakor ne posrečijo poskusi spravi »mednarodno komunistično gibanje« pod isto streho, marveč tečejo procesi prav v nasprotno smer: partije, ki res kaj zaležejo, se vse bolj trgajo od dogem in okostenelih shem ter se obračajo k svojim družbam in njihovim potrebam ter se tako pojavljajo kot učinkovita družbena sila na svojih terenih. Socializem pa vse bolj prepričljivo dokazuje, da se ne da ujeti v meje bloka, marveč se trga iz sheme bipolarnega sveta in se pojavlja – v množici oblik, težen in družbenih gibanj – kot svetoven proces. Trideset let po Stalinovi smrti se je svet močno spremenil: vendar pa to ne bi smelo pomeniti, da je spoznavanje stalinizma nekaj, kar ni več aktualno.

MARJAN SEDMAK

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERK
Ureja uredniški odbor
Odgovarja FERDI ZIDAR
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 76.48.72, 74.40.47
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24.36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 6.000 lir
Tisk: Tipo/lito Stella snc
Ulica Molino a Vento 72 - Trst